

WARTOŚCI AUTOTELICZNE
W KULTURZE SYMBOLICZNEJ

NA PRZYKŁADZIE INDYJSKO-POLSKICH SPOTKAŃ LITERACKICH

SOCIETAS

**seria pod redakcją
BOGDANA SZLACHTY**

75

RENATA CZEKALSKA

WARTOŚCI AUTOTELICZNE
W KULTURZE SYMBOLICZNEJ

NA PRZYKŁADZIE INDYJSKO-POLSKICH
SPOTKAŃ LITERACKICH

KRAKÓW 2013

Recenzent

Prof. dr hab. Leon Tadeusz Dyczewski OFM Conv

Copyright © Renata Czekalska, 2013

Redakcja, skład, łamanie

Agnieszka Kuczkiewicz-Fraś

Korekta

Kinga Paraskiewicz

Projekt okładki

Paweł Sepielak

Na okładce wykorzystano etykietę partii oleodruków przedstawiających hinduistyczne sceny religijne, wyprodukowanych w Polsce na zamówienie indyjskiego kontrahenta na przełomie XIX i XX w. Na etykiecie widoczny napis „Made in Poland” w alfabecie łacińskim i arabskim oraz podpis w języku gudźarati: „Jaśoda daje masło Krsznie”. Autorka książki dziękuje prof. B. N. Goswamiemu za udostępnienie zdjęć etykiety.

Publikacja dofinansowana przez Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

ISBN 978-83-7638-361-3

KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel./ faks 12-431-27-43, 12-422-10-33 w. 11-67

e-mail: akademicka@akademicka.pl

<http://www.akademicka.pl>

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
Uwagi wstępne	9
Cel i metoda	9
Obszary analiz i sekwencja wątków	10
I. Teoretyczne aspekty komunikacji symbolicznej	13
I.1. Dialogiczna koncepcja kultury symbolicznej	13
I.1.1. Definicja i zakres pojęcia kultury symbolicznej	15
I.1.2. Kryterium semiotyczne kultury symbolicznej	15
I.1.3. Kryterium aksjologiczne kultury symbolicznej	19
I.1.4. Funkcja autoteliczności w kulturze symbolicznej	21
I.1.5. „Życie chwilą” Stanisława Ossowskiego a koncepcja wartości autotelicznych	23
I.1.6. Dychotomiczny charakter aksjologicznego kryterium kultury symbolicznej	25
I.1.7. Koncepcja kultury symbolicznej – próba interpretacji	27
I.1.8. Kultura jako interakcja	29
I.1.9. Model syntagmy kulturowej a zakres tematyczny książki	30
I.1.10. Kryteria wyboru podstawy teoretycznej pracy	33
I.2. Wybrane koncepcje odbioru dzieła literackiego jako przedmiotu symbolicznego	34
II. Polsko-indyjskie analogie i relacje. Ich miejsce i funkcja w procesie porozumienia międzykulturowego	39
II.1. Przestrzeń przyswojenia i adaptacji w syntagmie kultury narodowej . . .	39
II.2. Indie a Polska. Analogie i podobieństwa historyczne	41
II.3. Próby poznawania i rozumienia „innego”	47
II.4. Artystyczno-filozoficzne fascynacje i działalność popularnonaukowa . . .	50
II.4.1. Obecność indyjskich poglądów religijno-filozoficznych w humanistyce polskiej (XIX/XX w.)	52
II.4.2. Indyjskie wątki kulturowe w polskiej operze	57
II.4.3. Staroindyjskie inspiracje Konstantego Regameya	58
II.5. Przestrzeń relacji społecznych: Polacy w Indiach podczas drugiej wojny światowej	59

II.5.1.	Gandhi i Thakur a sprawa polska	60
II.5.2.	„Dzieci-tułacze”	64
II.5.3.	Freski Stefana Norblina w pałacach indyjskich maharadzów	65
II.5.4.	Polska działalność wydawnicza w Indiach	66
II.6.	Przykładowe rezultaty spotkań kultur indyjskiej i polskiej w XX wieku	68
II.6.1.	Indyjskie odniesienia w polskiej poezji współczesnej (przykłady)	69
II.6.2.	Polskie odniesienia w indyjskiej poezji współczesnej (przykłady)	75
II.6.3.	Indie w twórczości Jerzego Grotowskiego	80
II.6.4.	Transkulturowa adaptacja <i>Ślubu</i> Witolda Gombrowicza	83
II.7.	Spotkania dwóch kultur – różnorakie aspekty wzajemnych związków i fascynacji	85
III.	Funkcja literatury jako pomostu między kulturami indyjską i europejską w XIX wieku	87
III.1.	Literatura obca w modelu syntagmy kultury narodowej	87
III.1.1.	Zjawisko recepcji literatur obcych – próba definicji	88
III.1.2.	Recepcja a popularyzacja literatur obcych	89
III.2.	Początki recepcji literatury europejskiej w Indiach	91
III.2.1.	Szekspir jako narzędzie brytyjskiej polityki kolonizacyjnej	92
III.2.2.	Szekspir w językach indyjskich	94
III.3.	Wczesne polskie echa europejskiej recepcji literatury indyjskiej	97
III.3.1.	Recepcja literatury staroindyjskiej w pismach Leszka Ferdynanda Wincentego Franciszka hr. Dunin-Borkowskiego	99
III.3.2.	Opis dziejów literatury indyjskiej Lucjana Siemieńskiego	105
III.3.3.	Pogłębiona refleksja Józefa Tretiaka nad staroindyjskim dramatem	108
III.3.4.	Obraz literatury indyjskiej ukazany w „streszczeniach i przykładach”	110
III.3.5.	Polskie opracowania literatury indyjskiej z przełomu wieków	114
III.4.	Wielorakie aspekty pomostowej funkcji literatury. Między wiedzą a stereotypem	120
IV.	W kierunku uniwersalizacji. Przekłady dzieł literackich jako przejawy uczestnictwa w kulturze genetycznie odmiennej	125
IV.1.	Świadectwa odbioru	125

IV.2. Działania popularyzatorskie i przekładowe w Polsce na początku XX wieku	126
IV.2.1. Działalność Antoniego Langego	127
IV.2.2. <i>Literatura indyjska</i> Stanisława Schayera	132
IV.3. Obecność literatury indyjskiej w Polsce po drugiej wojnie światowej ..	137
IV.4. Rola elementów genetycznie obcych w kształtowaniu się współczesnej poezji indyjskiej	142
IV.4.1. Wielopłaszczyznowe oddziaływanie twórczości T. S. Eliota	142
IV.4.2. Pierwsze indyjskie odczytania i tłumaczenia literatury polskiej	147
IV.5. Przekłady literatury polskiej w Indiach współczesnych (na wybranych przykładach)	150
IV.5.1. Działalność Zdzisława Reszelewskiego	150
IV.5.2. Literatura polska w języku hindi (przypadki z pogranicza teleologii)	153
IV.6. Dychotomiczne aspekty literackich świadectw odbioru	157
V. Szczególne przypadki kulturowego uczestnictwa – przykłady odczytań w estetyzującym stylu odbioru	163
V.1. Inspiracje i konkretyzacje	164
V.1.1. Inspiracja jako rezultat oraz przyczyna twórczości	164
V.1.2. Wpływy i zależności	166
V.1.3. Konkretyzacja jako rezultat odbioru	167
V.2. Dwie propozycje modeli odbioru dzieła sztuki	170
V.2.1. Model według Abhinawagupty	170
V.2.2. Model według Ingardena	172
V.2.3. Ogólnoludzka wspólnota wrażliwości	174
V.3. <i>Pururawa i Urwasi</i> Bolesława Leśmiana jako przykład literackiej uniwersalizacji wedyjskiego mitu	174
V.4. Uniwersalizacja przesłania poetyckiego. Polscy poeci w interpretacjach poetów języka hindi	178
V.4.1. Tadeusz Różewicz – „honorowy obywatel literatury hindi”	178
V.4.2. Indyjskie odczytania Zbigniewa Herberta	185
V.4.3. Czesław Miłosz i Wisława Szymborska: między noblowską modą a głębszą lekturą	189
V.4.4. Odczytanie ponad geografią	191
V.4.5. Kulturotwórcze kręgi wyobraźni	194
V.5. Fenomen Rabindranatha Thakura. Muzyczne uniwersalizacje tekstów poetyckich	196
V.5.1. Przekłady jako przejawy recepcji literackiej	196
V.5.2. Od recepcji do konkretyzacji	203

V.5.3. Muzyczne konkretyzacje wierszy Rabindranatha Thakura w twórczości kompozytorów polskich	204
V.5.4. Uniwersalizująca siła inspiracji	214
V.5.5. Zamknięte koło	215
V.6. Promieniowanie Kabira. O wieloetapowym procesie uniwersalizacji dział indyjskiego mistyka w polskiej kulturze	217
V.6.1. Odkrywanie Kabira	220
V.6.2. Kabir i Thakur	221
V.6.3. Kabir w Polsce. <i>Pieśni Kabira</i> Stanisława Schayera	226
V.6.4. Kabir Czesława Miłosza i Rabindranatha Thakura	228
V.6.5. Poetyckie uniwersalizacje	231
V.7. Twórcze ożywianie doświadczeń estetycznych	237
Zakończenie	243
Miejsce i funkcja wartości autotelicznych w kulturze symbolicznej	243
Konkluzje	252
Bibliografia	254
Indeks osób	271
Indeks tytułów	277
Indeks przedmiotowy	283
Intrinsic Values within Symbolic Culture on the Example of Indo-Polish Literary Encounters. Summary	285

Wstęp

Uwagi wstępne

Tytułowa teza książki oparta została na dwóch fundamentalnych faktografiach. Pierwsza obejmuje dzieje kontaktów kulturowych indyjsko-polskich do pierwszej dekady XXI wieku. Druga – opisowo-analityczne rekonstrukcje takich przykładów relacji literackich, których efektem były zjawiska uniwersalizacji dzieł. Jednostkowe opisy kontaktów i przypadków ewolucji, od inspiracji do uniwersalizacji, ukazane zostały w szerszych kontekstach historycznych.

Tezie towarzyszy założenie, iż wartości autoteliczne dzieła zostają w procesie uniwersalizacji zachowane wówczas, gdy jedno dzieło staje się źródłową przyczyną powstania innego dzieła, także wytworzonego z pobudek autotelicznych, zachowującego lub wzbogacającego wartości autoteliczne oryginału, jednak niekoniecznie należącego do tej samej dziedziny sztuki czy tego samego systemu znaków. Dopiero taki efekt procesu uniwersalizacji można uznać za czynnik prawdziwie kulturotwórczy, w sposób autentyczny wzbogacający kulturę.

Punktem wyjścia do podjęcia tematu było przeświadczenie, że dialog międzykulturowy jest możliwy nawet pomiędzy odległymi kręgami cywilizacyjnymi.

Cel i metoda

Celem pracy jest ukazanie kulturotwórczego wymiaru funkcjonowania elementów kultury genetycznie obcej (wyjściowej) w kulturze własnej (docelowej), na przykładzie kultur polskiej i indyjskiej, w odniesieniu do wybranych działań artystycznych, spełniających aksjologiczne kryterium kultury symbolicznej – a szczególnie takich, które w procesie przyswajania elementów genetycznie obcych w kulturze własnej zachodzą na płaszczyźnie wartości autotelicznych.

Jako materiał dokumentacyjny do rozważań teoretycznych oraz analiz szczegółowych posłużą konkretne zjawiska i wytwory z dziedziny literatury – tutaj pojmowanej jako jeden z systemów kultury symbolicznej. Przykłady działań literackich, czyli przykłady śladów obecności literatury polskiej w Indiach oraz indyjskiej w Polsce, ze zrozumiałych względów ukazane zostaną na nieco szerszym tle wzajemnych kontaktów kulturowych pomiędzy Polską a Indiami, zachodzących na poziomie kultury symbolicznej, jednak pozostających w związku ze zjawiskami z zakresu kultury społecznej.

W warstwie teoretycznej oraz terminologicznej książka nawiązuje przede wszystkim do sformułowanych przez Antoninę Kłoskowską (1919-2001) koncepcji kultury symbolicznej oraz syntagmy kulturowej, ze szczególnym uwzględnieniem

roli i funkcji, jakie w syntagmie tej pełnią elementy kultur genetycznie obcych. Szczególnie istotnym kryterium teoretycznym jest również – zgodne z ideą Kłoskowskiej – pojmowanie kultury jako procesu opartego na interakcji.

Dodatkowym założeniem metodologicznym przyjętym w pracy jest ukazanie przede wszystkim polskiej refleksji i myśli akademickiej nad kulturą w ogóle, a nad dialogiem pomiędzy odległymi kulturami w szczególności. Powodem przyjęcia owego założenia jest fakt, że uczeni polscy działający w różnych dziedzinach badawczych niejednokrotnie antycypowali wiele koncepcji, należących dzisiaj do zakresu szeroko pojmowanych nauk o kulturze. Niejako uzupełniającym celem pracy stało się zatem również przypomnienie niektórych mało już dzisiaj znanych, lub zupełnie zapomnianych, polskich poglądów i rozważań naukowych dotyczących fenomenu porozumienia pomiędzy kulturami.

Książka, będąca w założeniu pracą interdyscyplinarną, łączy metody badawcze z różnych dyscyplin – przede wszystkim elementy stosowanej w naukach humanistycznych i społecznych metody opisowej, teorii ugruntowanej oraz studium przypadku, a także metody historycznej i metody filologicznej. Jest pierwszym w Polsce opracowaniem ukazującym dwukierunkowo zagadnienie indyjsko-polskich kontaktów literackich, jednocześnie należącym do zakresu studiów kulturowych, za przedmiot których uznaje się między innymi badanie „relacji pomiędzy słowem a światem”¹.

Obszary analiz i sekwencja wątków

Pracę otwiera wprowadzenie teoretyczne, zawierające rekapitulację teorii kultury symbolicznej w ujęciu Kłoskowskiej oraz próbę interpretacji stworzonego przez nią modelu syntagmy kultury narodowej, a także skrótowe przedstawienie wybranych koncepcji odbioru dzieła literackiego i wybranych teorii dotyczących kulturotwórczego wymiaru komunikacji symbolicznej. Wątki treściowe książki zostały podzielone na pięć rozdziałów. Rozdział pierwszy obejmuje informacje porządkujące oraz wprowadzenie teoretyczne. Rozdziały od drugiego do piątego włącznie odpowiadają swoim układem poszczególnym etapom przenikania do syntagmy kulturowej elementów genetycznie odmiennych, następującym wzdłuż osi syntagmatycznej modelu Kłoskowskiej.

¹ Jak na przykład w rozumieniu definicji studiów kulturowych, zaproponowanej przez Arjuna Appadurai, która w całości brzmi następująco: „Za przedmiot studiów kulturowych można by z grubsza uznać relację pomiędzy słowem a światem. Rozumiem oba te terminy w ich najszerszym znaczeniu, w którym *słowo* obejmuje wszystkie formy skontekstualizowanej ekspresji, a *świat* może oznaczać wszystko: od środków produkcji i organizacji środowisk życiowych po omawiane tutaj zglobalizowane stosunki kulturowej reprodukcji” (A. A p p a d u r a i, *Nowoczesność bez granic. Kulturowe wymiary globalizacji*, tłum. J. P u c e k, Kraków 2005, s. 80). Por. także podejmującą podobne zagadnienia wcześniejszą pracę Jerzego Kmity pt. *Jak słowa łączą się ze światem* (Poznań 1995).

W rozdziale drugim zarysowane zostanie w ujęciu diachroniczno-problemowym powstanie i funkcjonowanie przestrzeni przyswojenia i adaptacji, która mogła zaistnieć dzięki pierwszym wzajemnym kontaktom pośrednim i bezpośrednim pomiędzy Indiami a Polską. Opisane w nim będą przykłady działań spełniających zarówno kryterium semiotyczne, jak i aksjologiczne kultury symbolicznej, podejmowanych planowo, a także wykonywanych spontanicznie. Przestrzeń działań opisanych w rozdziale drugim, w modelu syntagmy kulturowej Kłoskowskiej, stanowi oczywistą bazę dla zaistnienia wszelkich procesów kulturowych.

Rozdziały trzeci i czwarty dotyczą działań symbolicznych w obrębie literatury, wskazanej w modelu syntagmy jako jeden z sześciu ogólnoludzkich systemów kultury. W obrębie zarówno polskiej, jak i indyjskiej syntagmy kulturowej, ukazane zostaną na wybranych przykładach – w ujęciu diachronicznym, metodami opisową, historyczną oraz studium przypadku – działania będące próbami przenoszenia wartości dzieła literackiego pochodzącego z kultury genetycznie obcej do kultury własnej.

Rozdział piąty książki jest opisem zjawisk symbolicznych, zachodzących na poziomie operowania wartości autotelicznych w systemie kultury symbolicznej. Na podstawie analiz przeprowadzonych w oparciu o teorię ugruntowaną, głównie przy pomocy metody studium przypadku oraz metody filologicznej polegającej na badaniu tekstu literackiego, omówione zostaną przykłady działań, w wyniku których dzieło sztuki staje się źródłem powstania innego dzieła sztuki. W tej części pracy wskazane zostaną takie przykłady działań symbolicznych (przypadki literackie), które odbyły pełną drogę wyznaczoną przez oś syntagmatyczną w modelu syntagmy kultury narodowej Antoniny Kłoskowskiej.

W serii *Societas* pod redakcją Bogdana Szlachty ukazały się:

1. Grzybek Dariusz, *Nauka czy ideologia. Biografia intelektualna Adama Krzyżanowskiego*, 2005.
2. Drzonek Maciej, *Między integracją a europeizacją. Kościół katolicki w Polsce wobec Unii Europejskiej w latach 1997-2003*, 2006.
3. Chmieliński Maciej, *Max Stirner. Jednostka, społeczeństwo, państwo*, 2006.
4. Nieć Mateusz, *Rozważania o pojęciu polityki w kręgu kultury attyckiej. Studium z historii polityki i myśli politycznej*, 2006.
5. Sokołów Florian, *Nahum Sokolów. Życie i legenda*, oprac. Andrzej A. Zięba, 2006.
6. Porębski Leszek, *Między przemocą a godnością. Teoria polityczna Harolda D. Laswella*, 2007.
7. Mazur Grzegorz, *Życie polityczne polskiego Lwowa 1918-1939*, 2007.
8. Węc Janusz Józef, *Spór o kształt instytucjonalny Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej 1950-2005. Między ideą ponadnarodowości a współpracą międzyrządową. Analiza politologiczna*, 2006.
9. Karas Marcin, *Integryzm Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X. Historia i doktryna rzymskokatolickiego ruchu tradycjonalistycznego*, 2008.
10. *Ideas on Tolerance*, red. Guido Naschert, Marcin Rebes, 2009.
11. Gacek Łukasz, *Chińskie elity polityczne w XX wieku*, 2009.
12. Zemanek Bogdan S., *Tajwańska tożsamość narodowa w publicystyce politycznej*, 2009.
13. Lencznarowicz Jan, *Jałta. W kręgu mitów założycielskich polskiej emigracji politycznej 1944-1956*, 2009.
14. Grabowski Andrzej, *Prawnicze pojęcie obowiązywania prawa stanowionego. Krytyka niepozytywistycznej koncepcji prawa*, 2009.
15. Kich-Masłej Olga, *Ukraina w opinii elit Krakowa końca XIX – pierwszej połowy XX wieku*, 2009.
16. Citkowska-Kimla Anna, *Romantyzm polityczny w Niemczech. Reprezentanci, idee, model*, 2010.
17. Mikuli Piotr, *Sądy a parlament w ustrojach Australii, Kanady i Nowej Zelandii (na tle rozwiązań brytyjskich)*, 2010.
18. Kubicki Paweł, *Miasto w sieci znaczeń. Kraków i jego tożsamości*, 2010.
19. Żurawski Jakub, *Internet jako współczesny środek elektronicznej komunikacji wyborczej i jego zastosowanie w polskich kampaniach parlamentarnych*, 2010.
20. *Polscy eurodeputowani 2004-2009. Uwarunkowania działania i ocena skuteczności*, red. Krzysztof Szczerski, 2010.
21. Bojko Krzysztof, *Stosunki dyplomatyczne Moskwy z Europą Zachodnią w czasach Iwana III*, 2010.
22. *Studia nad wielokulturowością*, red. Dorota Pietrzyk-Reeves, Małgorzata Kułakowska, Elżbieta Żak, 2010.
23. Bartnik Anna, *Emigracja latynoska w USA po II wojnie światowej na przykładzie Portorykańczyków, Meksykanów i Kubańczyków*, 2010.
24. *Transformacje w Ameryce Łacińskiej*, red. Adam Walaszek, Aleksandra Giera, 2011.
25. Praszalowicz Dorota, *Polacy w Berlinie. Strumienie migracyjne i społeczności imigrantów. Przegląd badań*, 2010.
26. Głogowski Aleksander, *Pakistan. Historia i współczesność*, 2011.
27. Brądkiewicz Bartłomiej, *Choroba psychiczna w literaturze i kulturze rosyjskiej*, 2011.
28. Bojenko-Izdebska Ewa, *Przemiany w Niemczech Wschodnich 1989-2010. Polityczne aspekty transformacji*, 2011.

29. Kołodziej Jacek, *Wartości polityczne. Rozpoznanie, rozumienie, komunikowanie*, 2011.
30. *Nacjonalizmy różnych narodów. Perspektywa politologiczno-religioznawcza*, red. Bogumił Grott, Olgierd Grott, 2012.
31. Matyasik Michał, *Realizacja wolności wypowiedzi na podstawie przepisów i praktyki w USA*, 2011.
32. Grzybek Dariusz, *Polityczne konsekwencje idei ekonomicznych w myśli polskiej 1869-1939*, 2012.
33. Woźnica Rafał, *Bułgarska polityka wewnętrzna a proces integracji z Unią Europejską*, 2012.
34. Ślufińska Monika, *Radykałowie francuscy. Koncepcje i działalność polityczna w XX wieku*, 2012.
35. Fyderek Łukasz, *Pretorianie i technokraci w reżimie politycznym Syrii*, 2012.
36. Węc Janusz Józef, *Traktat lizboński. Polityczne aspekty reformy ustrojowej Unii Europejskiej w latach 2007-2009*, 2011.
37. Rudnicka-Kassem Dorota, *John Paul II, Islam and the Middle East. The Pope's Spiritual Leadership in Developing a Dialogical Path for the New History of Christian-Muslim Relations*, 2012.
38. Bujwid-Kurek Ewa, *Serbia w nowej przestrzeni ustrojowej. Dzieje, ustroj, konstytucja*, 2012.
39. Cisek Janusz, *Granice Rzeczypospolitej i konflikt polsko-bolszewicki w świetle amerykańskich raportów dyplomatycznych i wojskowych*, 2012.
40. Gacek Łukasz, *Bezpieczeństwo energetyczne Chin. Aktywność państwowych przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych*, 2012.
41. Węc Janusz Józef, *Spór o kształt ustrojowy Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej w latach 1950-2010. Między ideą ponadnarodowości a współpracą międzyrządową. Analiza politologiczna*, 2012.
42. *Międzycywilizacyjny dialog w świecie słowiańskim w XX i XXI wieku. Historia – religia – kultura – polityka*, red. Irena Stawowy-Kawka, 2012.
43. *Ciekawość świata, ludzi, kultury... Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Ryszardowi Kantorowi z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, red. Renata Hołda, Tadeusz Paleczny, 2012.
44. Węc Janusz Józef, *Pierwsza polska prezydencja w Unii Europejskiej. Uwarunkowania – procesy decyzyjne – osiągnięcia i niepowodzenia*, 2012.
45. Zemanek Adina, *Córki Chin i obywatelki świata. Obraz kobiety w chińskich czasopiśmie o modzie*, 2012.
46. Kamińska Ewa, *Rezeption japanischer Kultur in Deutschland. Zeitgenössische Keramik als Fallstudie*, 2012.
47. Obeidat Hassaym, *Stabilność układu naftowego w warunkach zagrożeń konfliktami w świetle kryzysu w latach siedemdziesiątych XX i na progu XXI wieku*, 2012.
48. Ścigaj Paweł, *Tożsamość narodowa. Zarys problematyki*, 2012.
49. Głogowski Aleksander, *Af-Pak. Znaczenie zachodniego pogranicza pakistańsko-afgańskiego dla bezpieczeństwa regionalnego w latach 1947-2011*, 2012.
50. Miżejewski Maciej, *Ochrona pluralizmu w polityce medialnej Włoch*, 2012.
51. Jakubiak Łukasz, *Referendum jako narzędzie polityki. Francuskie doświadczenia ustrojowe*, 2013.
52. *Skuteczność polskiej prezydencji w Unii Europejskiej. Złożone cele i ich realizacja*, red. Krzysztof Szczerski, 2013.
53. *Stosunki państwo-Kościół w Polsce 1944-2010*, red. Rafał Łatka, 2013.
54. Gacek Łukasz, Trojnar Ewa, *Pokojowe negocjacje czy twarda gra? Rozwój stosunków ponad Cieśniną Tajwańską*, 2012.

55. Sondel-Cedarmas Joanna, *Nacjonalizm włoski. Geneza i ewolucja doktryny politycznej (1896-1923)*, 2013.
56. Rudnicka-Kassem Dorota, *From the Richness of Islamic History*, 2013.
57. Fudała Piotr, Fyderek Łukasz, Kurpiewska-Korbut Renata, *Budowanie parlamentaryzmu. Doświadczenia z Afganistanu, Iraku i Kurdystanu irackiego*, 2012.
58. Dardziński Piotr, *Kapitalizm nieobjawiony. Doktryna ładu społecznego, politycznego i ekonomicznego w myśli Wilhelma Röpkego*, 2013.
59. *The Taiwan Issues*, ed. Ewa Trojnar, 2012.
60. Kopyś Tadeusz, *Stosunki polsko-węgierskie w latach 1945-1980*, 2013.
61. Kurpiewska-Korbut Renata, *Spoleczność międzynarodowa wobec Kurdów irackich*, 2013.
62. Pietrzyk-Reeves Dorota, *Ład rzeczypospolitej. Polska myśl polityczna XVI wieku a klasyczna tradycja republikańska*, 2012.
63. Matykiewicz-Włodarska Aleksandra, *Marion Gräfin Dönhoff. Idee i refleksje polityczne*, 2012.
64. Reczyńska Anna, *Braterstwo a bagaż narodowy. Relacje w Kościele katolickim na ziemiach kanadyjskich do I wojny światowej*, 2013.
65. *Współczesne transformacje. Kultura, polityka, gospodarka*, red. Monika Banaś, Joanna Dziadowiec, 2013.
66. Grott Olgierd, *Instytut Badań Spraw Narodowościowych i Komisja Naukowych Badań Ziem Wschodnich w planowaniu polityki II Rzeczypospolitej Polskiej na Kresach Wschodnich*, 2013.
67. *Teoretyczne i praktyczne problemy kultury politycznej. Studia i szkice*, red. Monika Banaś, 2013.
68. *Podejścia badawcze i metodologie w nauce o polityce*, red. Barbara Krauz-Mozer, Paweł Ścigaj, 2013.
69. *Narratives of Ethnic Identity, Migration and Politics. A Multidisciplinary Perspective*, eds. Monika Banaś, Mariusz Dzięglewski, 2013.
70. *Promoting Changes in Times of Transition and Crisis: Reflections on Human Rights Education*, eds. Krzysztof Mazur, Piotr Musiewicz, Bogdan Szlachta, 2013.
71. Bar Joanna, *Po ludobójstwie. Państwo i społeczeństwo w Rwandzie 1994-2012*, 2013.
72. *Włochy wielokulturowe. Regionalizmy, mniejszości, migracje*, red. Karolina Golemo, 2013.
73. *Stany Zjednoczone wczoraj i dziś. Wybrane zagadnienia społeczno-polityczne*, red. Agnieszka Małek, Paulina Napierała, 2013.
74. Plichta Paweł, *Estera w kulturach – rzecz o biblijnych toposach*, 2014.